

Dr. Ioan Mateiu.

Dascălul Simion Jinariu

Contribuții la istoria școalelor
:: noastre. ::

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Studiu publicat ca foie-
leton în „Românul“.

ARAD 1916.

TIPOGRAFIA „CONCORDIA“ SOCIETATE PE ACȚII.

Dr. Ioan Mateiu.

Dascălul Simion Jinariu

Contribuții la istoria școalelor

:: noastre. ::

Studiu publicat ca foie-
leton în „Românul“.

ARAD 1916.

TIPOGRAFIA „CONCORDIA“ SOCIETATE PE ACȚII.

I.

D. N. Iorga spunea la 1902 în una din prețioasele sale lucrări, că istoria Ardealului este o istorie de sate și preoți. Intrucât această caracterizare are în vedere timpurile mai vechi ale trecutului nostru, când singurii cârmaci ai satelor erau cucernicii preoți smeriți, ea poate fi considerată ca o expresie nimerită a adevărului istoric. Credem însă, că începând cu epoca iozefină a veacului al XVIII-lea, icoana dlui Iorga trebuie întregită cu un nou element îndrumător, care de atunci încoace s'a afirmat tot mai simțitor în viața sufletească a neamului nostru. Acest nou factor, este dascălul satului. Organizarea mai sistematică a învățământului popular, ce și-a luat începutul în această vreme, a dat naștere școalelor rurale, chemate să risipească vâlul de întuneric, care apăsa de veacuri ca un coșmar asupra ținuturilor românești.

Cei dintâi învățători n'aveau ce-i drept o cultură mai deosebită, însă noul curent stăruia cu toate mijloacele să-i facă oameni de profesiune, diferențiați de tipul dascălului improvizat educator în tinda bisericii. Astfel s'au ordonat pe seama lor cursuri de pregătire în centrele episcopoești ori protopopești. Paralel cu aceasta s'a hotărît și minimul de leafă, ce aveau să-l primească din partea comunelor, obligate să înființeze și să susțină școli de învățatură. Munca săvârșită de acești dascăli a fost destul de modestă în raport cu cantitatea cunoștințelor ce le aveau și cu stările școlare primitive de pe atunci. Însă în tot cazul merită să fie apreciate silințele lor de luminare, toc-

mai având în vedere greutatea fără număr pe cari trebuiau să le învingă. Oricât de mici ar fi fost rezultatele muncii lor școlare, ele totuș au o netăgăduită importanță sub raportul dezvoltării culturii românești.

Mestieri anonimi, acești dascăli au așezat cum s'au priceput cele dintâi pietri fundamentale în zidurile aceluia edificiu, care să adăpostească comoara sufletească, mereu îmbogățită a neamului nostru. Dacă noi avem astăzi o cultură, ea nu poate fi considerată, ca rodul exclusiv al câtorva talente remarcabile ori personalități reprezentative, ci se înfățișează ca opera meticuloasă și lentă a numeroaselor generații de dascăli umili, ce-și dorm somnul de veci în umbra mormintelor uitate. A desgropa viața acestor „muncitori fără nume” nu este numai o datorie de istoric, ci mai vârtos o necesitate de ordin sufletesc față de noi înșine, fiindcă numai pe calea aceasta de cercetare minuțioasă putem pătrunde și înțelege tainele culturii românești de astăzi.

Oricât de neînsemnate s'ar părea din punct de vedere personal aceste date privitoare la dascălii dispăruți, ele au dreptul să fie scoase la lumină (cum de fapt și procedează istoriografia noastră modernă), analizate și puse în legătură organică cu dezvoltarea culturală a masselor populare. Urmând această metodă se va vedea, că istoria Ardealului este până în zilele noastre și va fi încă multă vreme, o istorie de preoți și învățători. Așa se justifică nu numai valoarea dar și necesitatea monografiilor sătești, în care să intre toate știrile privitoare la preoții și învățătorii pristăviți în neconținute silințe de îndrumare spre lumină. Amintirea recunoscătoare a urmașilor nu poate găsi o mai frumoasă expresiune decât stăruind să le cunoască viața sbuciumată, strângând amănuntele, precizând meritele și apreciind valoarea strădaniei lor cu sentimentul omului care-și

dă seama, că în sufletul său încălzit de razele culturii, trăiește ceva din munca tăcută a acestor dascăli oropsiți dar plini de iubire pentru semenii lor năcăjiți.

Privind sub acest aspect pe învățători, ro-
tul lor în viața sufletească a poporului nostru
primește o adâncă semnificație, care trebuie să
înlătore succesiv și atmosfera de supărătoare
răceală ce se manifestă astăzi față de ei în
clasele noastre sociale. Numai studiind temei-
nic și cu iubire chemarea, activitatea și obsta-
colele ce le întimpină, vom putea înțelege ma-
rele adevăr exprimat de d. S. Mehedinti, că
în lupta grea a neamului nostru, *învățătorii
sunt o trupă de elită.*

Dar cercetarea vieții acestor învățători, are
însemnătate și din alt punct de vedere. Ea ne
dă posibilitatea de-a construi cu vremea isto-
ria școalelor românești din Ardeal, istorie care
astăzi ne lipsește, dar fără al cărei ajutor, cu-
noașterea deplină a trecutului nostru, nu este
cu putință. Iată de ce vom fi adânc recunos-
cători tuturor aceluia, cari urmând îndemnuri-
lor unei coștiințe luminate, vor strânge infor-
mații în legătură cu dascălii merituoși publicân-
du-le în ziarele și revistele noastre, ca pe niște
folositoare contribuții la istoria școalelor și cul-
turii românești.

Conduc de aceste gânduri, dau în rândurile
următoare câteva crâmpoie din viața unui har-
nic dascăl dela începutul veacului al XIX-lea.

II.

După indicația numelui și a documentelor
aflătoare în arhiva bisericii ortodoxe din Fă-
găraș, dascălul normalicesc *Simion Jinaru*
pare a fi văzut lumina zilei la anul 1767 în at-
mosfera de sănătate rezistentă a comunei Jina
Sibiului. Inzestrat probabil cu darul cântării
și cu minte mai desfăcută, își va fi început și

el cariera, ca diac la biserica din satul său. Se poate să fi ajuns chiar dascăl acolo, dar în lipsa informațiilor nu putem verifica această presupunere. Adevărul Scripturii în că că profeții nu sunt primiți în patria lor, se vede că-și găsește aplicare și la Simion Jinariul, fiindcă în 1807 îl întâlnim dascăl la școala românească din Făgăraș. Aceasta se vede dintr'o cerere a dascălului „Nemeși Ioan Pop Fogoroși”, în care se plânge, că a suferit o pagubă de 4 florini renani prin faptul că un anumit Lachie „au luat icoana Nașterii din besearică fără stirea nimurua, și au apucat înaintea mea cu Nașterea de au umblat, și me-au luat câștigul meu și cinstea me-au stricat-o, de care eu nu știu să fie aicea dascălu afară de mine și afară de *Simionu*¹⁾).

Acest Simion nu este altul decât dascălul Jinariu. E foarte probabil, că Jinariu a funcționat vreme mai îndelungată la școala din Făgăraș câștigându-și o reputație de iscusit și vrednic educator. Faima școlii făgărășene creată prin munca dascălului Simion a trecut repede peste hotarele Țării Oltului.

Numai așa putem înțelege hotărîrea vestitului negustor sibiian Hagi Constantin Pop, de a chema pe Simion Jinariu la școala din Sibiu, întemeiată de el alături de biserica din Groapă, tot o ctitorie a numitului negustor. Cu data de 30 Octomvrie 1807 se încheie la Sibiu următorul contract între „cinstitului dumnealui jupânul Hagi Constantin Popu și între dascalul Simion Jinari dela Făgăraș... Să leagă a ținea școala din Jozefstatu, a jupânului Hagi Constantin Popu, cu învățăturile și cu cântarea la strana dreaptă duminicile și sărbătorile. Pe an 135 zloți dela Pop, dela cutia bisericii alți 15. Sîmbăta să ia de la copii 1 creițar, iară care

¹⁾ N. Iorga, *Scrisori și inscripții ardeleni și maramurășene*, vol. I. București 1906 pag. 192.

nu va avea, silă să nu i se facă. Dela streini, care voru veni de afară la învățătură, să nu ia nimic, dar de-lu va cinsti cu ceva va fi omenia lor, dară care va veni să învețe cântări, cu aceia cum mă voiu putea învoi și îngădui cu dumnealoru, să am slobozenie. Iară mai pre urmă mă legū și mă făgăduesc, precum pe școlastici îi voi învăța, după poruncitulu, metoda normalicesc. Iară întîmplîndu-se ca preotul locului să-m grăiască ceva vorbă necuviincioasă, să n'amu a răspunde nimic, ci să fiu datoriu aceasta a arăta dumnealui jupân Hagiu Constandinu Pop. Mă leg ca la 8 ceasuri până la 11 ceasuri să învățu copii și după amez dela 2 până la 5 ceasuri iară să învățu copii... Să fiu datoriu a-m da examenul școlii într'un an de do ori"²⁾

Invoiala dintre Hagi Constantin Pop și Simion Jinariu, deschide o serie de întrebări privitoare la starea școlilor, a învățământului, a dascălilor și ca o consecință logică asupra culturii neamului nostru în epoca respectivă. Meritul incontestabil al directorilor școlari D. Eustatievici, Radu Tempea și Gheorghe Haines este acela de-a fi stăruiți, sub impulsurile curentului de cultură ce se pornise la inițiativa curții din Viena, ca pe de-o parte să se înființeze cât mai multe școli în mijlocul poporului nostru, iar pe de altă parte să se crească dascăli tot mai bine înzestrați cu învățăturile cele alese cuprinse în cărțile de literatură didactică cari ieșeau succesiv din condeiul scriitorilor absolutismului luminat. Hotărîrea împăratului Iosif al II-lea de-a întemeia școli pentru deșteptarea poporului, a fost primită prețutîndeni cu mare bucurie, căci ea însemna zorile unei epoce de dreptate liberatoare după atâtea veacuri de întunec și umilîță odioasă. „Pentru uniți școala aceasta era un dar, care

²⁾ N. Iorga, ibidem pp. 198—199.

se adăuga pe lângă alte daruri împărătești, dar pentru neuniți era cel dintâiu și singurul dar împărătesc, și toate puterile de cari putea să dispună în momentul acela ortodoxia română, erau consacrate acestei școli elementare³⁾). În chipul acesta putem înțelege cu ușurință munca neobicită de febrilă, desfășurată pe teren școlar la sfârșitul veacului al XVIII-lea și începutul celui de al XIX-lea. Ea n'avea numai scopul general de-a împrieteni masele largi ale poporului dela sate cu tainele cărții, ci urmăria și o țintă mai înaltă, aceea de a trezi la viață conștiința *națională* adormită a bietului țăran, amortit sub povara atâtor greutăți și suferințe seculare. Această tendință trăia mai mult în sufletul scriitorilor de atunci, preocupați de ideea romanității noastre, căci cărmuirea iosefină a fost determinată la creierea școalelor românești „și de dorința Împăratului de-a amalgama sub raport național pe toți supușii săi, creiând un tip unic, care ar fi avut ca limbă de înțelegere și de legătură cu statul limba germană: *der österreichische Unterthan*”⁴⁾). Dorința aceasta — deși s'a insistat prin necontenite îndemnuri și cărți bilingve — nu s'a realizat decât într'o măsură foarte mică, anume în școalele grănițarești, unde limbei germane i s'a dat o deosebită atențiune și îngrijire. Școalele normalicești din majoritatea covârșitoare a satelor noastre, n'au putut contribui la învățarea și răspândirea limbei germane din simplul motiv, că diecii și dascălii confesionali n'aveau posibilitatea de a se pregăti pentru însușirea ei. Iar mai târziu când influința curții din Viena a scăzut, limba germană încă și-a pierdut privilegiile, și școalele dela sate au fost

³⁾ N. Iorga, *Istoria Românilor din Ardeal și Ungaria*. București, 1915, pag. 86.

⁴⁾ N. Iorga, *ibidem*, pag. 83.

silite, prin decrete guverniale edate la 1829, să propună limba ungurească⁵⁾.

Dacă nici unul din scopurile fixate nu s'a putut realiza într'o vreme, care considera școala ca un mijloc politic menit să promoveze interesele superioare de stat, piedeca trebuie căutată pe lângă altele în pregătirea foarte sumară a dascălimii precum și în retribuirea materială extrem de slabă pe care o primia. Dintr'un contract încheiat la 1796 înaintea directorului Radu Tempea, vedem, că dascălii făgărășeni Andrei Șivailovici și Ion Fogorașii, nu prea erau de invidiat ce privește leafa. Cel dintâi avea 25 de zloți pe an, iar al doile *côt* 6 creițari pe an dela toată casa. Pe lângă aceasta împărțiau după timp și venitul bisericii⁶⁾. Pe lângă o astfel de plată va fi muncit și Simion Jinariu la școala din Făgăraș. Mai târziu se observă o oarecare îmbunătățire în salarizarea dascălilor. Preainăltata curte dă poruncă la 1816 ca în tot satul unde este paroh să se facă și școală, iar dascălul să nu fie altul, ci cantorul bisericii și să aibă o *ferdelă de grâu* dela omul cu prunci. Iar acolo unde cantorul nu va putea prevedea instrucția din cauza numărului prea mare de copii, „să se puie un dascăl cu plată de 50 de zloți pe an, sau o *găleată de grâu* dela toată gazda cu prunci”⁷⁾. Rezultă prin urmare, că se făcea o deosebire remarcabilă între cantorii-dascăli și dascălii de profesiune, deși aceeași poruncă împărătească spunea că numai acel cantor poate funcționa ca dascăl, „care se va putea legitimăului prin directorul școlilor, că a învățat norma”. În schimb însă rescriptul împărătesc No 1281 din 1816, dispune ca atât cantorii cât și dascălii „să se scu-

⁵⁾ Dr. Il. Pușcariu, *Documente pentru limbă și istorie*. Sibiu, 1889 vol. I. pag. 194.

⁶⁾ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. XII, pag. 191.

⁷⁾ Dr. Il. Pușcariu o. c. pag. 185.

tească de darea capului, de prinderea de cătane și purtarea poverilor de obște”⁸⁾). Pornind din analogia stărilor rășboinice de azi, privilegiile acordate erau de mare însemnătate într’o vreme, când împărățiile trăiau în necurmăte rășboai, iar sarcinile publice și foamea apăsau în mod neobicit de greu asupra poporului. Astfel nici nu-i surprinzător faptul, că la slujba dăscăliei se îmbulzeau foarte mulți candidați. Unii directori, cum a fost Gheorghe Haines, s’au și silit să numească cât mai mulți dascăli, din care pricină a ajuns în conflict cu guvernul, căci guvernatorul Bruckenthal afirma, că prin procedura sa Haines împiedeca recrutarea. Guvernul a și luat măsuri, îndrumând consistorul neunit din Sibiu să nu mai numească ca dascăli decât astfel de oameni cari s’au dovedit capabili în slujba de educatori prin terminarea cursului de normă, iar despre aceasta au primit atestat în regulă. Mai departe se ordonează, ca numai atâția dascăli să fie instituți, câte școale se ȳăsesc la sate.

Pregătirea ce se cerea atunci dela viitorii luminători prin școală, nu era prea avansată. Potrivit ordinului guvernial No. 333 din 1809, candidații erau obligați să se prezenteze cu desagii plini, în Sibiu la Dumineca Tomii. Aici îi lua în primire directorul școalelor, care făcea cu ei așa numitul „curs de normă” în timp de 6 săptămâni, adecă până la Rusalii. Cunoștințele nu mergeau prea departe. Centrul cursului îl forma metodică învățământului, cu scopul de-a orienta pe dascăli cum au să porceadă în școală la predarea silabizării, a cetirii, socotirii, învățării pe din afară, scrierii și înțelgerii catehismului. Pe lângă aceasta erau deprinși și în pregătirea și redactarea diferitelor registre școlare. Toți cei ce terminau cu succes cursul de normă, primeau dela directorul

⁸⁾ Dr. Il. Pușcariu o. e. p. 189

școalelor un atestat, în baza căruia ei puteau fi numiți ori aleși de către obștiile satelor. Atestatele se extradau din partea directorului, fără concursul consistorului, împrejurare care adeseori a dat prilej la conflicte păgubitoare între cele două organe. Atestatele se redactau în limba latină, din care bietii noștri țărani nu înțelegeau nimica, și astfel alegerea se întâmpla mai mult în temeiul dexterității la cântare ori a legăturilor de rudenie, ce le avea candidatul cu obștea.⁹⁾

III.

Provăzut cu un atfel de decret va fi străbătut și Simion Jinariu satele Ardealului, cu dorința nepotolită de a se putea face folositor prin munca sa de educator și povățuitor al celor mulți și asupriți. Fără îndoială, că el nu s'a mărginit la știința pe care i-o verifica hârtia oficioasă a directorului din Sibiu, ci-și va fi dat silința să agonisească tot mai multe cunoștințe pe cari să le poată împrăștia ca pe o sămânță aleasă în pământul întelenit al desmor-

⁹⁾ Iată cum se prezenta un decret de învățător pe la 1800. Praesentium exhibitor — ingremiato oriundus, religionique nonunitae addictus, praescriptam pro ludi magistris vallachico-nationalibus methodica instructionem ea sedulitate audivit, ut in arithmetica, in ducendis menstrualibus super comportatione scholasticorum catalogis, formando prothocollo, faciendis extractibus, semestralibus, determinatoque pueros syllabisare, legere, memoriter discere, scribere, cathegismum intelligere et tabellas de praementionatis studiis formare, docendi modo bonos progresus fecerit. Idcirco in pago — ludi magister est constitutus. In cujus rei fidem has manu propria subscriptae et usuali meo sigillo munitas eidem extradandas duxi. Cibinii, — 180 — Rudolphus Tempian disunitarum nationalium scholarum director. La N. Iorga *Studii și documente* vol. XII p. 193.

țirei naționale. Hagi Constantin Pop și-a dat seama de valoarea personală a lui Jinariu când s'a hotărât să-l aducă din Făgăraș la școala întemeiată și susținută prin largă sa dărnicie. Condițiile cuprinse în contractul încheiat între amândoi, ne lasă să concludem, că sarcina lui Jinariu nu era din cele mai ușoare. Obligat să țină zilnic 6 ore de instrucție după metoda normalicesc, să cânte la struna dreaptă în Dumineci și sărbători, iar despre rezultatul muncii sale să dea seama anual în 2 examene publice, însemna că Hagi Pop considera școala ca o instituție serioasă, pe care dascălul era dator s'o servească cu tot zelul și cu toată priceperea. În schimb stăruitorul cititor i-a și asigurat lui Jinariu o leafă anuală de 150 fl. ceea ce pe atunci însemna mai mult decât un salariu zichian din zilele noastre.

Pe lângă aceasta Jinariu avea voie să încaseze în fiecare săptămână câte 1 crețar dela elevii cu stare, iar pentru instrucțiunea în cântările bisericești se putea învoi după plac fără vre-o intervenție străină. Avem mai multe indicații de-a crede, că el și-a îndeplinit chemarea de învățător cu multă înțelegere și cu tot atâta devotament. Anume după o mărturisire proprie dela 1820, el a funcționat 8 ani de zile ca diacon arhieresc, dovadă că era înzestrat de Dumnezeu și cu darul cântării. Slujba de dascăl în Sibiu a purtat-o 10 ani. Directorul școlilor naționale de atunci Gheorghe Haines, se va fi convins din intuiție personală despre deștinicia și vrednicia lui Simion Jinariu, când l'a recomandat să fie încredințat cu conducerea școlii de preoție din „Jozesfstat”, slujbă pe care o primiau de obicei directorii, cum a avut-o și Haines pe la 1780.

Haines ca om activ ce era, nu s'a mulțumit numai cu recomandarea lui Jinariu, ci s'a silit să-i vină în ajutor și cu sfatul său înțelept. Astfel la 21 Maiu 1810 îi dă o „Instrucție”, în înțe-

lesul căreia candidații la preoție aveau să învețe „cetania curată, fără opinteale sau poftorire sau rupere a cuvintelor, dar foarte deslușită, cu sporiu și cu lovirea cuvântului la actent sau oxie; scrisoare desvoaltă și slobodă, așa ca slovele unui cuvânt să fie laolaltă scrise, iară cuvînt de cuvînt despărțit, priveghiind tare dascălul la aceia ca să nu despartă slogurile și cuvînt cu cuvînt să împreune păzind la scrisoare orthografia, adecă la cuvinte lovitorea, apăsătorea, împreunătoarea, iară la încheieturi coma; cathisisul cel mic de rost bine din tablă în tablă; să se învețe cum trebuie a ceti Apostolul, Evanghelia și Leturghia cu glasul cuviincios, curat și fără nice o trăgănare, gîngăire sau poftorire, așa ca sluiba și cetania în urechile ascultătorilor să fie plăcută; să se învețe 4 părți ale aritmeticii bine, precum și tabela aritmeticii de mine așezată, fieștecare candidat să o învețe și să o ia cu sine de mîna sa scrisă, care fără altă povață va fi fieștecăruiia temeiu de neuitare a celor 4 părți ale aritmeticii. Fieștecare să știe cântările sau glasurile bisericesti și așezarea slujbelor sfintei bisearici, după tipicul Octoichul cel bogat: spre care sfârșit va numi dascălul în fieștecare zi un cias întru care în auzul candidaților va ceti tipicul. Să-i învețe cum să stea cu trupul drept, atîta înaintea celor mari cît și în besearică, cum să-și facă cruce și să fie totdeauna cu părul chieptănat, cu unghiile tăiate, cu fața și cu mînile spălate. Va da apoi atestat după formulariul dela mine la mîna-i lăsat”¹⁰⁾. Din aceste îndrumări se poate vedea, că deosebirea între școala de preoție și cea dela sate era minimală, dovadă că cei ce doriau să fie preoți erau țărani simpli fără nici o știință de carte. Și în școala din Sibiiu, erau datori candidații să se deprindă bine în cetanie curată și scrisoare a-

¹⁰⁾ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. XII. p. 201.

leasă, să cunoască ortografia și să învețe pe dinafară întreg catehismul. Asemenea se cerea acest lucru și cu privire la tabela înmulțirii compusă de Haines.

Pentru ca serviciul divin și pește tot slujbele bisericesti să fie bine săvârșite, Simion Jinariu făcea cu candidații exerciții practice de liturgică, cântări bisericesti și tipic. Indrumări dogmatice, canonice ori exegetice nu putea să dea unor oameni cari aveau încă de sfaturi igienice elementare cum era spălatul, pieptănatul și tăiatul unghiilor. Tot în aceeași Instrucție, dăm de un interesant fapt didactic. Anume într'un postscript spune Haines între altele, că „Guvernul s'a milostivit părintește a porunci să se tipărească o carte intitulată „Cărticica năravurilor bune” pentru folosul pruncilor și a se introduce în toate școalele. Dascălii sunt îndrumați să învețe copiii după această carte, pe care părinții aveau s'o cumpere cu 50 de crețari dela Ioan Bart din Sibiu. Până acum se cunoștea numai ediția dela 1819, ieșită tot în tipografia lui Bart în traducerea lui Moise Fulea. Din însemnarea lui Haines se pare însă, că ea apăruse deja la 1810. Cartea, prin cuprinsul ei de ordin practic, a putut fi de mare folos pedagogic, și dacă dascălii vor fi știut s'o întrebuinteze bine, ea trebuie considerată ca un însemnat factor al educației și instrucției populare din vremea aceea. Jinariu încă va fi ținut cartea aceasta în mână, și având în vedere, că viitorii preoți trebuiau să isprăvească învățăturile în timp de 6 săptămâni, e sigur, că el era necesitat să recurgă la metode pedagogice inventioase, spre a da în timpul cel mai scurt maximul de cunoștințe.

Dovada priceperii, hărniciei și mai presus de toate a vredniciei sale, o găsim în atitudinea de caldă simpatie și sinceră apreciere cu care l'a învrednicit directorul Gh. Haines. Iată

un caz, care confirmă afirmația noastră. Magistratul din Sibiu aruncase în temniță pe Simion Jinariu, pedepsindu-l și cu 12 fl. în bani, pe motivul că într'o noapte a găzduit în casa sa oameni străini. Indată ce i-a ajuns la cunoștință acest act de nedreptate, Haines face în 31 Ianuarie 1811 o adresă către magistrat, în care arătând, că prin procedura magistratul a vătămat onoarea lui Jinariu și i-a știrbit autoritatea înaintea elevilor (da nun hiedurch der Schulmeister an seine Ehre gekrenkt und vor seinen Zöglingen herabgesetzt worden...), cere ca să se exmită o persoană din gremiu, care în locuința dascălului, să declare în fața elevilor, că i s'a făcut nedreptate. În 8 Februarie magistratul răspunde că cererea lui Haines nu se poate împlini, deoarece în această chestiune s'a procedat conform statutului polițial¹¹⁾.

Din acest caz ne putem da seama nu numai de bărbăția și energia cu care știa directorul școlilor G. Haines să ia în apărare pe dascălii săi, susținându-le vaza și autoritatea, ci putem face și deducțiuni întemeiate cu privire la valoarea personală a lui Simion Jinariu. Incunjurat de recunoștința superiorului său, Jinariu n'a încetat o clipă a se sili la îndeplinirea tot mai conștiințioasă a datoriilor sale oficiale, cu atât mai vârtos, cu cât existența sa materială a fost asigurată prin soția lui Hagi Constantin Pop, care nu numai casă de locuință și casă de școală a zidit pe seama unui dascăl — cum ne spune Moise Fulea într'o scrisoare din 16 Februarie 1817 — ci a asigurat și un capital ale cărui dobânzi de 150 fl. pe an se folosiau pentru salarizarea dascălului¹²⁾.

¹¹⁾ Arhiva orașului Sibiu No. doc. 227 din 1811.

¹²⁾ A. Bârseanu, *Ist. școlilor din Brașov*, 1902 Anexa XXX.

Dar școala din Iozefștat n'a avut norocul să se bucure vreme mai îndelungată de activitatea productivă a lui Jinariu. Soartea a voit, ca razele înțelepciunii sale să lumineze și în alte centre ale vieții neamului nostru, unde stăruințele pentru cultură erau tot așa de mari ca și la Sibiiu.

IV.

La 1817 Simion Jinariu pleacă la Brașov de sigur cu acea părere de rău în suflet, pe care ți-o dă sentimentul părăsirii unui loc în care ai lăsat o parte frumoasă din munca ta, din ființa ta întreagă. Dar se va fi gândit, că omul, un biet călător în pustiu al acestei vieți pământești, nu poate rămânea ținut într'un anumit colț după dorința inimei sale, ci trebuie să se supună voinței de sus, care cârmuiește toate după adânci și nepătrunse sfaturi eterne. Trecerea sa la Brașov, este privită de altfel și ca o meritată înaintare, cel puțin sub raport material. În 6 Noemvrie 1817 Simion Jinariu încheie cu obștea din Schei contractul, în baza căruia se angajează ca dascăl al școlii normale de acolo pe lângă o leafă anuală de 600 fl. Pe lângă această însemnată plată mai avea venite laterale dela parastase, cu icoana la Crăciun și dela Bobotează. În schimbul acestora era obligat, afară de dascălie, să ție și slujba cantoriei în strana a doua precum și săptămâna în rândul al doilea după obiceiul acelei biserici. Leafa se acoperea din taxele dela copii și întrucât n'ar fi ajuns din pricina numărului mare al copiilor săraci, restul se complecta din vistieria bisericeii. Ca locuință i s'a destinat casa de lângă școală, pentru a cărei încălzire se făcea arunc pe elevi, și banii incasați se predau lui Jinariu spre a-și cumpăra combustibilul de lipsă. Pentru a-și acoperi cheltuielile de strămutare la Brașov, obștea bisericii i-a anticipat competența de cantor în sumă de 200 fl. șocotită în salariul de 600 fl.

Indatoririle școlare nu sunt specificate în contract. Se spunea în general, că pentru constatarea sporului învățaturii fiecărui „școlastic” să se facă examen la tot sfârșitul cursului, la care să fie de față protopopul cu preoții parohiei locului, curatorii bisericeii, un domn senator și dintre fetele obștii care vor voi, făcându-se aceasta mai înainte și din vreamă cu opt zile în Biserică publică. Despre încheierea contractului avea să fie înștiințat atât scaunul arhieresc cât și direcția școalelor¹³⁾.

Istoria școlii din Scheiu, la care avea să funcționeze Simion Jinariu, este destul de șubțiată. Dintr’o jalbă a Brașovenilor către generalul Buccow rezultă, că școala ar fi fost înființată la anul 1495. Firește, că ea nu putea avea atribuțiile unei școlii organizate sistematic, ci se mărginea să dea cunoștințe simple din cetit, scriere și cântări bisericești, cum făceau de altfel toate școlile bisericești ale timpului. Succesiv însă, prin oamenii de inimă ce i-a avut, s’a ridicat la o dezvoltare tot mai însemnată, așa încât conducătorii dela sf. Nicolae văzând foloasele cele mari ale învățaturii, s’au hotărât pe la 1760 să ridice altă școală mai corespunzătoare numărului de elevi, ce creștea din zi în zi. Noua școală avea să fie zidită din piatră, pe locul celei vechi, lângă biserica sf. Nicolae. Lucrările de zidire se și începură, când deodată se văd oprii de către magistratul brașovean sub cuvânt că pe de-o parte n’au cerut voie de clădire pe de altă, că nici vecinii nu s’au învoit ca în imediata lor apropiere să ridice un astfel de „aedificium magnum et digestum, sive duarum contignationum”. În realitate însă vecinii au dorit numai atât, ca în partea dinspre ei, edificiul să nu fie înzestrat cu ferestri. Inzadar au încercat Scheienii să convingă magistratul despre dreptatea cauzei

¹³⁾ A. Bârseanu o. c. Anexa XXXII.

lor, căci Sașii voiau cu orice preț să împiedece luminarea Românilor, și astfel nu se lăsau convinși de nici un argument. Brașovenii se văd siliți să apeleze la ajutorul generalului Euccow, arătând că toată împotrivirea magistratului derivă „ex odio Religionis”. Se vede însă, că nici Buccow nu i-a putut îndupleca pe jupânii senatori la pace, căci Brașovenii s’au îndreptat cu plânsorile lor către împărăteasa Maria Tezezia. Aceasta câștigându-și informațiile necesare, prin rezoluțiunea sa din 13 Aprilie 1761 dă voie să se zidească școala cea nouă. După sosirea preainaltei hotărâri, lucrările sistate s’au reluat și școala a putut fi terminată spre marea mângăiere a celor ce au luptat pentru înălțarea ei. Edificiul se păstrează și astăzi, ca o mărturie a sbuciumărilor din trecut, servind ca local de întrunire pentru comitetul parohial al bisericei sf. Nicolae.

Venind deci Simion Jinaru la Brașov, nu s’a bucurat numai de-o leafă frumoasă, ci și de niște săli de învățământ igienice, cari i-au dat posibilitatea să-și desfășure activitatea pedagogică în cele mai bune condiții. Școala din Schei luase un avânt îmbucurător, mai ales în ultimele decenii ale veacului XVIII-lea. Ea se desvoltase într’o școală capitală cu 3 învățători, predându-se elevilor cunoștințe variate și dându-se atenție limbilor nemtesti, unguresti și grecești. Inflorirea școalei are să se atribuie stăruințelor neobosite ale directorului D. Eustatievici, care venind cu multă știință de carte, agonisită în vestitele academii din Rusia, înțelegea nemăsuratul folos pentru Români al școlilor de învățatură. După moartea lui, școala a început să tânjească nu numai din lipsa de interes a celor chemați să vegheze asupra ei, dar și prin uneltirile magistratului, căruia dela început i-a fost un spine în ochi. Elevii cerceau școala neregulat și în număr tot mai redus, probabil fiindcă părinții nu prea erau bucueroși

să jertfească bani, din cari să se plătească leafa dascălilor. Biserica pe de altă parte se vede a fi fost stăpânită de prea mare spirit de sgârčenje, căci nu plătia pe dascăli din vistieria sa bogată. Astfel dascălii luau lumea 'n cap și școala rămânea pustie.

S'a încercat în câteva rânduri să se facă rânduială, dar hotărârile luate au rămas numai pe hârtie, recăzând școala iarăș în vechea stare de mizerie. Moise Fulea într'o scrisoare adresată la 1820 Scheienilor susține, că școala s'a „stâr-pit” din cauza directorului Radu Tempea, care n'au avut grije cum s'au căzut de școale¹⁴). Noi credem însă, că această acuză nu este întemeiată, mai ales dupăce cunoaștem vrednicia de director a lui R. Tempea din documente contimporane autentice. Din monografia dlui A. Bârseanu vedem ce-i drept, că Fulea s'a silit prin numeroase scrisori adresate Brașovenilor să-i îndemne la susținerea și reorganizarea școlii, atât de vestită odinioară. Stăruințele acestea se vede, că au avut un rezultat îmbucurător, prin angajarea în 1817 a lui Simion Jinariu. Dar acest succes, a fost, durere, numai de scurtă durată. În sânul Brașovenilor s'a încuibat germenul dihoniei, care a dăinuit multă vreme și în urma căreia a suferit nespuse de mult și școala normală. Ea nu s'a mai putut reculege, ci vegeta spre enorma pagubă a culturii populare. Probabil că aceste stări regretabile, l-au determinat și pe Simion Jinariu, ca abia după o activitate de 2 ani și două luni să părăsească Brașovul și cu el deodată și cariera dascălească.

V.

Pe lângă motivele acestea au putut să mai intervină și altele, cari l'au îndemnat pe S. Jinariu, să renunțe la slujba de educator și să

¹⁴) A. Bârseanu o. c. Anexa XXXIII.

primească în 1820 pe aceea de protopop al Făgăraşului. La vârsta de 53 ani, orice învăţător, care a avut să lupte cu nesfârşite greutăţi, simte în sufletul lui oboseala muncii îndeplinite şi doreşte să se retragă în singurătatea odăiei, unde pluteşte atmosfera de linişte bătrânească. Simion Jinariu însă nu ştia ce-i odihna. Sufletul lui era plămădit din aluatul aspru al muncii care-ţi făureşte nervi de oţel şi-ţi dă sfinte îndemnuri pentru lucrurile cele mari omenesti. Dar alegerea lui de protopop, trebuie considerată şi ca o îndreptăţită înaintare şi recunoaştere a lungii şi folositoare sale activităţi şcolare. Cu toată povara anilor săi, nu s'a sfiit să primească distincţia atât de onorifică dar şi tot atât de grea a protopopiei. Fireşte că în noua sa sferă de activitate, preocupările sale se îndreptau în mod statornic şi precumpănitor, către şcoală pe care o cunoştea amănunţit sub toate raporturile. Avem motive să credem, că sub conducerea sa şcolile din protopiatul Făgăraşului au ajuns nu numai într'un stadiu de frumoasă dezvoltare, dar numărul lor se va fi şi sporit simţitor, spre bucuria autorităţii bisericeşti şi folosul de obşte al naţiei noastre din ţara lui Radu vodă. Chiar la începutul păstoririi sale, deci în 1820, îl vedem îndreptându-se către preoţii săi cu o circulară, în care ia măsuri de ordin şcolar şi bisericesc. Arată acolo că ziua de Vineri trebuie să fie zi de recreaţie ca şi dascălul să poată veni să-şi cumpere din Făgăraş ce-i trebuie pe seama casei sale şi hârtie pe seama pruncilor, iară Sâmbăta să înveţe copiii. „Iară care copil pofteste şi vara a învăţa la cântări şi la scrisoare rumânească şi latinească, ca să poată fi şi notarş sau scriitor la sat, şi aritmetica şi rînduiala sfintei biserici şi alţii care pofteste a primi darul preoţiei — acela va veni în şcoala Făgăraşului la mine, ca să le arăt eu ceale trebuincioase, întru care să se poată întru aceia învăţatură răzima înaintea

Scaonului Episcopiei la Sibiu, și să poată intra și la cursul candidaților de preoție mai cu îndrăznire, — nu să să tragă îndărăpt la ușe ca proști; precum am văzut cu ochii miei, fiindcă am fost vr'o opt ani diacon arhieresc: și cei învățați au îndrăznire, iar cei neînvățați bine se trag la ușe când intră arhierul în școală, în capelă, la slujbă. Va veni diacul acela care dorește a primi darul preoții, mai întâi să vie să învețe să se tragă la masă înainte, nu la ușe¹⁵⁾. Circulara aceasta confirmă destul de limpede îngrijirea părintească a lui Jinariu, de a-și crește o preoție și dascălime conștientă de chemarea ei și de rolul însemnat pe care să-l îndeplinească în mijlocul poporului, lipsit de povețele unei îndrumări sincere și cuminte. Oricât de mare ar fi fost sollicitudinea sa pentru creierea unui curent de înviorare și de prefacere a spiritului românesc adormit, silințele sale n'au avut totdeauna răsunetul dorit la aceea pe cari îi privea.

Astfel îl vedem, că în acelaș an trimite cu data de 17 Martie o nouă poruncă, în care avertizează pe dascăli să nu umble „pustii”, ci să învețe pruncii după instrucție, să-i învețe cu slove latinești și ungurești „a cetii și a scrie rumânește, și să-i învețe catehismul pe de rost tot, și să-l tâlcuiască ucenicilor, spre a-l putea înțelege, să trimită scrisorile pruncilor despre toată luna, împreună cu extractul carele tebuie fieștecarele dascăl să-l facă cu slove latinești și să-l aducă iscălit de cei ce au fost de față la ecsamen negreșit, pre Dumineca Thomei, ca să să poată vedea aici ce spori au făcut fieștecarele prunc în învățătură și în scrisoare¹⁶⁾. Jinariu fixa deci obligamentele învățătorilor foarte categoric și cât se poate de lămurit, așa încât umilii educatori trebuiau să-și

¹⁶⁾ N. Iorga o. c. pag. 209

¹⁵⁾ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. XII. p. 208.

dea seama, că protopopul lor are nu numai o concepție clară asupra rostului adevărat al școalei, dar că el interpretează și foarte sever îndatoririle oficioase ale subalternilor săi. Jinariu nu va fi întârziat să aplice și sancțiunea convenită a ordinelor sale, în cazuri de neglijență culpabilă. Numai așa putea introduce ordinea și disciplina muncii, condiții elementare pentru desvoltarea sănătoasă a oricărei instituții cu atribuții de educație și de cultură sistematică.

Trăind în atmosfera intelectuală a unor astfel de idei și preocupat statornic de problema înălțării bisericeii și școalei sale, singurele a-dăposturi sigure ale neamului său, protopopul Simion Jinariu a purtat cu vrednicie brâul roșu 21 de ani încheiați. În liniștea zilei dela 7 Nov. 1841, trupul său ușurat de povara celor 74 de ierni aspre, a fost coborât în mormânt în vuietul jalnic al clopotelor brâncovenesti și în regretele duiosase ale poporului din Tara Oltului. S'a văzut atunci din înmormântarea arhierescă ce i s'a făcut, că mai presus de deșertăciunile lumești, se ridică strălucitoare munca pozitivă și roadele ei binecuvântate pentru poporul ce-a avut noroc de ea. Ca o mărturie nemincinoasă a acestui adevăr etern, a stat la groapa lui, protopopul Brașovului și însuflețitul episcop de mai târziu al Caransebeșului Ioan Popasu încunjurat de 16 preoți în haine cernite. Și cuvântul de mișcătoare apoteoză ce sbura din gura înțeleaptă a lui Popasu, a făcut să se înfiripeze în marea de ochi umezi, icoana de apostol a luptătorului pentru binele de obște: *Simion Jinariu*.

Prin cultul conștient al înaintașilor de merit, se creiază siguranța viitorului și iubirea către sufletul colectiv al neamului nostru.
